

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้พยายามพัฒนาระบบการศึกษาของชาติให้มีประสิทธิภาพอยู่ตลอดเวลา นักการศึกษาได้เสนอแนวคิด และวิธีดำเนินการปรับปรุงแก้ไขโครงสร้างหลักสูตร วิธีการจัด และบริหารการศึกษาทั้งในระดับชาติและระดับโรงเรียนให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งหมายจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้นโรงเรียนจึงมีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาเด็กให้เป็นผู้มีทั้งความรู้ ความคิด และสามารถในการดำรงชีวิตอย่างมีประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ต่อสังคม และประเทศชาติ

เมื่อพิจารณาถึงการสอนโดยทั่วไป ในประเทศไทยที่ผ่านมา จากประสบการณ์ในการสอนของผู้วิจัย และจากการศึกษาข้อเสนอแนะของนักการศึกษาในวารสาร และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ พบว่าการเรียนการสอนในโรงเรียนยังเน้นความสำคัญของการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนเป็นหลัก เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นน้อย แม้ว่าจะมีผู้เชี่ยวชาญในการเรียนการสอนเป็นจำนวนมาก มีครูที่ได้รับการฝึกฝนมาโดยตรง รวมทั้งมีงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาระดับต่าง ๆ มากขึ้น แต่การเรียนการสอนส่วนใหญ่ยังเน้นความจำเนื้อหาสาระของบทเรียนมากกว่าให้นักเรียนฝึกหัดคิด นักเรียนจึงขาดความสามารถในการคิดหาเหตุผล เพราะส่วนมากครูเป็นผู้บอกความรู้ให้นักเรียนจดจำ ทำให้ไม่ได้ฝึกหัดค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง แต่ในชีวิตประจำวัน เด็กไทยต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ เช่น การปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคม และความก้าวหน้าทางวิทยาการ ทำให้เกิดปัญหาสืบเนื่องนานาประการ เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาศีลธรรมประเพณี ปัญหาการเมือง และปัญหาอาชญากรรม การที่จะเตรียมเด็กให้เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ และ

สามารถปรับตนได้อย่างเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และวิทยาการใหม่ ๆ นั้น ครูจะสอนให้นักเรียนได้รับความรู้ตามหลักสูตร หรือแบบเรียนเพียงอย่างเดียวไม่นับเป็นการพอเพียงจำเป็นที่จะต้องฝึกให้คิดอย่างมีเหตุผล แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ติดตามความเคลื่อนไหวของสังคม และโลก เฝ้าดูปัญหาในชีวิตประจำวันได้อย่างดี มีความสามารถแก้ปัญหาทั้งของตนเอง และผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ความรู้ที่ได้รับจากโรงเรียน และที่แสวงหามาได้ด้วยตนเองเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหานั้น ๆ

วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีบทบาทมากในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเพราะเนื้อหาของวิชาสังคมศึกษาซึ่งประกอบด้วยภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรมล้วนเป็นวิชาที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ ความคิด สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขทันต่อเหตุการณ์ของสังคมมากกว่าลักษณะเนื้อหาวิชาอื่น ๆ ดังจะเห็นได้จากข้อคิดของนักการศึกษาที่สำคัญหลายท่านเช่น เอ็ดวาร์ด เอ. ครูก^๑ (Edward A. Krug) กล่าวว่าวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญที่สุด เพราะวัตถุประสงค์ที่จะฝึกเยาวชนเติบโตให้เป็นพลเมืองดี มีความคิด มีความรู้ รู้จักใช้เหตุผล และวิจารณ์อย่างถูกต้อง รู้จักหน้าที่ของตนที่มีต่อครอบครัว และประเทศชาติ รู้จักใช้สิทธิในทางที่ถูกต้องเหมาะสม และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมประชาธิปไตย มอริส พี. มอฟแฟต^๒ (Maurice P. Moffatt) เห็นความสำคัญของวิชาสังคมศึกษาว่าเป็นวิชาที่ช่วยให้นักเรียนมีความรู้ และประสบการณ์ที่จำเป็นในการเสริมสร้างค่านิยมขั้นพื้นฐาน อุปนิสัยที่ดี ทัศนคติอันเป็นที่ยอมรับ และทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการสร้างความเป็นพลเมืองดีที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งในเรื่องนี้โจนาธาน

^๑Edward A. Krug, The Secondary School Curriculum ; 3 ed.

(New York: Harper and Brother, 1960), p. 300.

^๒Maurice P. Moffatt, Social Studies Instruction. (New Jersey: Prentice - Hall, Inc., Englewood Cliffs, 1963), p. 10.

ซี แมค เลนดอน^๑ (Jonathan C. Mc.Lendon) ได้กล่าวถึงบทบาทวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า วิชาสังคมศึกษามีบทบาทที่สำคัญในการเตรียมนักเรียนสำหรับชีวิตในโลกอันซับซ้อนนี้ หลักสูตรไม่ว่าจะเป็นสาขาวิชาใด จึงมักวางความมุ่งหมายที่เกี่ยวข้องกับสังคมไว้ด้วยเสมอ ดังที่เอ็ดวิน เฟนตัน^๒ (Edwin Fenton) สรุปความมุ่งหมายวิชาสังคมศึกษาว่าเป็นการเตรียมนักเรียนให้เป็นพลเมืองดี สอนให้รู้จักคิด และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่เด็ก

นักการศึกษาของไทยมีความสนใจที่จะพัฒนาความสามารถในการคิดของเด็กไทยมากขึ้น ได้มีผู้เสนอแนะแนวคิดที่น่าสนใจหลายท่าน เช่น สาโรช บัวศรี^๓ เสนอแนวคิดว่า "จุดมุ่งหมายอย่างหนึ่งของการศึกษาไทยในอนาคต ควรจะส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักคิด รู้จักใช้เหตุผลจนเป็นนิสัย เพื่อจะได้นำเอาวิธีการคิดนี้ไปแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้" บุญถิ่น อัตถากร^๔ ยังได้เสนอแนะว่า "เราต้องเน้นให้เด็กพยายามเรียนเอง ศึกษาเอง ผึกฝนเอง ค้นคว้าเอง ทดลองเอง คิดเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อว่าเขาจะไปหาความรู้จากสิ่งที่มืออยู่ได้อย่างกว้างขวางในห้องสมุด และนอกห้องสมุด หรือจากสังคม

^๑ Jonathan C. Mc.Lendon, Teaching The Social Studies: A Hand Book. (N.E.A.: Department of Classroom Teacher American Educational Research, 1960), p. 4.

^๒ Edwin Fenton, The New Social Studies. (New York: Hold Rinehart and Winston, Inc., 1967), p. 1.

^๓ สาโรช บัวศรี, "คตินิยมและแนวทางการศึกษาของไทยในอนาคต," หนังสือที่ระลึกงานเพลิงขมพ ครั้งที่ ๓, ๒๕๑๓, หน้า ๔๔-๕๐.

^๔ บุญถิ่น อัตถากร ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปรากฏในที่ประชุมบริหารการศึกษา และเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการระดับภาค จังหวัด อ่างทอง วิทยาลัย โรงเรียนส่วนใหญ่ การศึกษาเทศบาลของจังหวัดภูเก็ต ณ ห้องประชุมโรงเรียนเทคนิคภูเก็ต, กรกฎาคม ๒๕๑๕, หน้า ๒๔.

ออกจากโรงเรียนไปแล้วจะได้เรียนเองเป็น" วิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กคิดเป็น มีเหตุผล และรู้จักคนควาควยตนเอง คือการปรับปรุงการสอนวิชาสังคมศึกษา เพราะวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีความสำคัญมาก โดยที่วัตถุประสงค์ของวิชานี้คือการอบรมเด็กให้เป็นพลเมืองดี รู้จักคิด รู้จักทำงานเป็นหมู่ รู้จักการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

การเรียนการสอนที่ผู้วิจัยเชื่อว่าช่วยให้เด็กรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล และสามารถค้นคว้าหาความรู้ควาควยตนเองวิธีหนึ่ง คือการเรียนการสอนแบบสืบสอบ ทั้งนี้เพราะกระบวนการสอนแบบสืบสอบเปิดโอกาสให้เด็กฝึกทักษะตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ คือให้ผู้เรียนเผชิญปัญหา นิยามคำศัพท์หรือข้อความให้ชัดเจน ตั้งสมมุติฐาน สํารวจข้อมูล รวบรวมข้อมูล และสร้างข้อสรุปใหม่ ได้มีนักการศึกษาหลายท่านเชื่อว่าการสอนแบบสืบสอบจะช่วยให้นักเรียนคุ้นเคยกับความจริงของโลก ซึ่งเพิ่มไปด้วยปัญหามานานประการ เป็นการพัฒนาความคิด และปัญหาต่าง ๆ ในรูปของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุที่ทำให้เกิดผลต่าง ๆ ขึ้น ช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดแบบสร้างสรรค์ และสามารถจัดกระบวนการความคิดอย่างมีระบบ นอกจากนี้ยังช่วยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการสังเกตสิ่งแวดล้อมอย่างละเอียดถี่ถ้วน^๑

เจอโรม เอส บรูเนอร์^๒ (Jerome S. Bruner) สรุปประโยชน์อันยิ่งใหญ่ของการเรียนรูควาควยการค้นพบควาควยตนเองไว้ ๔ ประการ คือ ทำให้สติปัญญาของผู้เรียนเจริญแหลมยิ่งขึ้น เป็นการเพิ่มพูนแรงใจภายในได้มากกว่าผู้เรียนแบบท่องจำ เป็นวิธีเรียนที่ฝึกฝนเทคนิคในการเสาะแสวงหาความรู้ควาควยตนเอง จะช่วยให้จดจำความรู้ได้

^๑ J. Richard Suchman, "Inquiry in the Curriculum," The Instructor Vol. 75, No.5 (January, 1966), p. 24.

^๒ William D. Romey, The Inquiry Techniques for Teaching Science. (New Jersey: Prentice - Hall Inc., Englewood Cliffs, 1968), pp. 159-165.

กว่าการ เรียนรู้แบบอื่นนอกจากนั้น เอ็ดวิน เฟนตัน^๑ (Edwin Fenton) ยังได้กล่าว ถึงการสอนแบบสืบสอบว่าเป็นวิธีการสอนที่ถูกต้องทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ โดยนักเรียน จะเริ่มต้นด้วยคำถาม หรือปัญหาที่มีความหมายสำหรับผู้เรียน เด็กจะสนใจมากขึ้น เข้าใจ ดีขึ้น จดจำได้นานกว่า และรู้จักที่จะนำหลักการต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ ใหม่ ๆ ได้

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการสอนแบบสืบสอบน่าจะมี ข้อดีที่ช่วยให้เด็กเรียนรู้มากกว่า และจดจำได้นานกว่าวิธีการสอนแบบบรรยาย และเป็น วิธีการสอนที่สอดคล้องกับความมุ่งหมายของการศึกษาไทยที่ต้องการให้เด็กมีความสามารถ และทักษะในการพัฒนา สร้างสรรค์ และแก้ปัญหาต่าง ๆ ในด้านสังคม เศรษฐกิจ ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะเปรียบเทียบผลการ เรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนสาธิตแห่ง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สอนประจำวิชาสังคมศึกษาอยู่ โดยแบ่งนักเรียน ออกเป็นกลุ่มควบคุม กับกลุ่มทดลอง ใ้กลุ่มควบคุมเรียนโดยวิธีการสอนแบบบรรยาย และ กลุ่มทดลองเรียนโดยวิธีการสอนแบบสืบสอบ ผู้วิจัยเลือกเรื่อง "ทรัพยากรธรรมชาติของ ประเทศไทย" เพื่อใช้ทดลองสอนด้วยวิธีการสอนทั้ง ๒ แบบ ใช้เวลาสอน ๑๒ คาบ เมื่อ จบบทเรียนแล้ว ผู้วิจัยเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนโดยใช้แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้นเอง

ความมุ่งหมายของการวิจัย

๑. เพื่อทดลองสอนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง "ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทย" ที่เรียนด้วยการเรียนแบบสืบสอบ
๒. เพื่อเปรียบเทียบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่เรียนด้วยการเรียนแบบสืบสอบกับการเรียนแบบบรรยาย

^๑ Edwin Fenton, The New Social Studies, p. 31.

สมมุติฐานของการวิจัย

นักเรียนที่เรียนแบบสืบสอบจะมีสัมฤทธิ์ผลสูงกว่านักเรียนที่เรียนแบบบรรยาย

ขอบเขตของการวิจัย

๑. การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา ๒๕๒๒ จำนวน ๖๔ คน
๒. ผู้วิจัยจะศึกษาเปรียบเทียบการสอนเรื่อง "ทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทย" โดยการเรียนแบบสืบสอบ กับการเรียนแบบบรรยาย โดยไม่คำนึงถึงอายุ เพศ อาชีพบิดามารดา ฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจของครอบครัว

ข้อตกลงเบื้องต้น

๑. การวิจัยครั้งนี้ถือว่าแบบสอบสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนสังคมศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองเชื่อถือได้
๒. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองสอนนักเรียนด้วยตนเอง ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้เนื้อหาเดียวกัน และใช้เวลาในการสอนเท่า ๆ กัน แต่วิธีการสอนต่างกัน

ความจำกัด ของการวิจัย

๑. ความเคยชินต่อการสอนแบบเดิม อาจทำให้กลุ่มทดลองปรับตัวให้เข้ากับวิธีสอนแต่ละวิธีได้ไม่ดีเท่ากัน
๒. เวลาในการทดลองสอนอาจน้อยเกินไป นักเรียนยังไม่คุ้นเคยต่อการสอนแบบสืบสอบ ซึ่งอาจจะเป็นสาเหตุให้ผลการวิจัยครั้งนี้มีความคลาดเคลื่อนไปจากที่คาดหวังไว้ได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. เป็นแนวทางแก่ครูผู้สอนในการเตรียมบทเรียน อุปกรณ์การสอน การทำแบบทดสอบ และปรับปรุงประสิทธิภาพการสอนในอนาคต
๒. เป็นแนวทางแก่สถาบันฝึกหัดครูที่จะปรับปรุงหลักสูตรให้ผลิตครูผู้สอนที่มีความสามารถในวิธีสอนแบบต่าง ๆ
๓. เป็นแนวทางแก่นักการศึกษา และผู้ที่สนใจจะค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิธีต่าง ๆ ต่อไป

คำจำกัดความ

๑. การสอนแบบสืบสอบ (Inquiry Method) เป็นการสอนที่เน้นทักษะการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งวิธีการดำเนินการสอนแบบสืบสอบมีดังนี้

๑.๑ ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นที่นักเรียนได้เห็นหรือรู้ปัญหา โดยใช้ข้อความจากแบบเรียน หรือบทความที่ครูเตรียมไว้เป็นการสะท้อนกลับให้นักเรียนเกิดความคิดเกิดปัญหา

๑.๒ ขั้นนิยามความหมาย เป็นการ ขยายความ หรือให้ความหมายของคำเพื่อให้เข้าใจถูกต้องตรงกัน

๑.๓ ขั้นตั้งสมมุติฐานเป็นแนวทางเพื่อกำหนดขอบเขตที่เป็นไปได้ของปัญหา

๑.๔ ขั้นรวบรวมข้อมูล เป็นกวดค้นคว้าหาข้อมูลมาสนับสนุน และพิสูจน์สมมุติฐาน โดยการค้นคว้าตามแนวทางของสมมุติฐานที่นักเรียนช่วยกันตั้งขึ้น

๑.๕ ขั้นวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล

๑.๖ ชั้นทดสอบสมมุติฐานเพื่อเสนอข้อสรุป เป็นการสรุปจากหลักฐาน
ที่ค้นคว้าทั้งหมด

๒. การสอนแบบบรรยาย (Lecture Method) หมายถึงการสอนที่ใช้ใน
โรงเรียนทั่ว ๆ ไป มีทั้งการอธิบาย การอภิปราย การสาธิต ฯลฯ เน้นในด้านการจำ
เนื้อหาวิชาเป็นสำคัญ ความรู้ต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับครูเป็นผู้บอกให้ ครูเป็นศูนย์กลาง
ในการเรียนการสอน ไม่ก่อให้เกิดความสนใจสงสัยพอที่จะกระตุ้นให้นักเรียนต้องการคิด
และค้นหาความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนเป็นผู้รับฟัง และตอบคำถามของครู

๓. สัมฤทธิ์ผลทางการเรียน หมายถึง ผลการเรียนรู้ในด้าน

- ๓.๑ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ
- ๓.๒ การนำไปใช้
- ๓.๓ การวิเคราะห์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย